

Osnova je tisti del pregibne besede, ki ima predmetni pomen, **končnica** pa tisti, ki zaznamuje v .spolu, sklonu, številu in osebo

Ob spreminjanju oblik (enako tudi v besedotvorju) se na morfemskem šivu spremenijo glasovi. Te .premere so npr

a) pri soglasnikih

palatalizacija : pekel – peči, jokati – jočem, tih – tišji

jotacija: prevoziti – prevažati, pustiti – puščati, ustvariti – ustvarjati, zahvaliti – zahvaljevati

:b) pri samoglasnikih

prevoj: prenesem . prenašam, zberem – zbiram, dotaknem – dotikam

(preglas: o>e za glasovi c, j, č, ž, š, dž) (George – Georgeem

:Namerna dvoumnost morfemske besedilne vezi je lahko stilna prvina

.Najprej sem mislil, da bo v dvorani festival miličnikov

.Miličnik ob miličniku, miličnik ob marici, miličnik v marici, miličnik s plosm. Lajal je. Pes

(.PREDAVANJE (3. 1

KATEGORIALNE LASTNOSTI: SAMOSTALNIK IN GLAGOL

Novinar je postavil vprašanje. → beseda je novinar .1

Peter je **novinar**. → beseda novinar je povedkovo določilo

Šli smo **mimo**. → beseda mimo je prislov .2

Šli smo **mimo** banke. → beseda mimo je predlog

Odgovoril je, da nima komentarja. → beseda da je veznik .3

Predsednik, ki da o tem še ni bil pobveščen, vprašanja ni hotel komentirati. → beseda da je članek

.Prepoznavnost kategorialnih lastnosti izhaja iz stavčnočlenske vloge besede

V smislu je mogoče opredeliti besedne vrste kot množico besed, ki glede na svojo skladensko vlogo

.izkazujejo enake kategorialne lastnosti

Stalnost skladenskih funkcij je pogoj za stalnost kategorialnih lastnosti in s tem dinamičnost

.besednih vrst. Ta določa tudi prvotnost in drugotnost besednih vrst

.Sprememba kategorialnih lastnosti povzroči prehod ene besedne vrste v drugo

:KATEGORIALNE LASTNOSTI SO

a) slovarske (del obveznega/denotativnega pomena) → slovarske v smislu, da ima beseda lastnost že samo po sebi

b) skladenske

:SLOVARSKA KATEGORIALNE LASTNOSTI SAMOSTALNIKA

.(SPOL: poznamo 3 spole (moški, ženski, srednji) .1

Obstajajo posebnosti, da je samostalnik (večinoma krajevna imena) dveh različnih spolov (v mestniku in orodniku prevladuje srednji spol) – Dolenjska;Dolenjskega

Prisojevalno razmerje med osebkom in povedkom (ujemanje povedka s spolom osebk). (PRIMER:

Posedica je bila sprejetje sklepa. ali Posledica je bil sprejetje sklepa.; Posledica je bil spor med

delodajalci in menedžerji. Posledica je bila spor med delodajalci in menedžerji. → oboje je .(pravilno

Vesna je asistent. : Vesna je asistentka. → oba primera sta pravilna, saj se pri statusih moški spol se .zaznamuje kot nezaznamovan

Zloženi osebek: Mateja in Peter sta se odločila, da ... → v primeru, ko imamo mešana spola se .uporablja moški spol

:PODSPOL .2

a) živost (rodilnik in tožilnik sta enaka) : neživost (imenovalnik in tožilnik sta enaka) → določa se samo pri moškem spolu ednine

b) človeško : nečloveško → odgovor na vprašanje kdo ali kaj – če se vprašam kdo je človeško; če se vprašam kaj je nečloveško

:ŠTEVNOST .3

a) troštevilskost

b) enoštevilskost

.Dvojino imata samo besedi dva in oba

NEŠTEVNOST: skupna, snovna in pojmovna imena

starši – starš → če na nekem mestu rabiš besedo starš lahko spremenim kategorialno lastnost besede

SKLANJATEV .4

(... Ponovi od lani!!!! (1., 2., 3., 4. ženska

OSEBA .5

Samostalniki so vedno tretjeosebni → to vem, ko dam samostalnik v položaj osebk bo za njim .vedno stal povedek v tretji osebi

:SKLADENJSKE KATEGORILANE LASTNOSTI SAMOSTALNIKA

SKLON .1

ŠTEVILO .2

.Iz sobesedila lahko razberem sklon in število

Cene v registru nepremičnin kažejo stanje na dan 1. julija 2010, lastniki oa se nanje ne morejo .pritožiti

cene → imenovalnik množine

register → mestnik ednine

... nepremičnin → rodilnik množine

.Ednina je v primerjavi z množino nezaznamovana

.Volivci radi ostajajo zvesti isti stranki

.istim strankam

.Množina je nezaznamovana v primerjavi z množino

.Z grozo sem opazil, da sem tisti dan obul bele nogavice

.beli nogavici

?Zloženi osebek > število pri povedku

.Ta kraj so Hotavlje

Grmovlje in vejevje je bilo ožgano
!!sta bila ožgana. → oba primera sta pravilna

.Večji, kot je pospešek, večja je velikost in pogostost udarcev
.večji sta velikost in pogostost udarcev

GLAGOL

- a) slovarske : vid, vezljivost
- b) skladenjske: čas, naklon, način

:SKLADENJSKE KATEGORIALNE LASTNOSTI GLAGOLA

:VID .1

- a) dovršni
- b) nedovršni

Nekateri pa so tudi dvovidski, saj se o njih lahko vprašamo z obema vprašanjema. Glagolski vid se
.vidi iz sobesedila

VEZLJIVOST .2

.Prehodnost je del vezljivosti, o njej govorimo, ko zadeva nek glagol
jeziti se nad kom > jeziti se na koga
pogajati se okoli česa > pogajati se o čem
prihraniti na času > prihraniti čas

:SKLADENJSKE KATEGORIJSKE LASTNOSTI GLAGOLA

ČAS .1

- a) sedanjih
- b) prihodnik
- c) preteklik
- č) predpreteklik

NAKLON .2

- a) povedni → prepoznavamo glagolsko dejanje kot resnično
- b) velelni → prepoznavamo glagolsko dejanje kot ukazovalni
- c) pogojni → prepoznavamo glagolsko dejanje kot možno

NAČIN .3

- a) trpnik → z deležnikom na n ali t/ se
- b) tvornik

Za trpnik se odločim, kadar je vršilec dejanja neznan/samoumeven/ga načrtno skrijem/ni
.pomemben

ZAIMKI

:SAMOSTALNIŠKI ZAIMKI .1

osebni

- (povratni posebni (od sebe,sebe
- (vprašalni (kdo, kaj
- (oziralni (kdor, kaj
- (poljubni (kdo, kaj
- (nedoločni (nekdo, nekaj
- (mnogostni (marsikdo, marsikdaj

(nikalni (nihče, nič
celostni

:OSEBNI ZAIMKI

(našlasna (jaz, mene, meni
(naslonska (ga, mu, ga

navezna (vate, nate, prdte, zase) → pišejo skupaj s predlogom

:PRIDEVNIŠKI ZAIMKI

naj : svoj

osebni svojilni zaimki # povratni osebni zaimki

POZAIMLJANJE KOT SREDSTVO KOHEZIJE

Pri besedilnem nadzorovanju in napovedovanju se pozaimljajo vsi samostalniki iz stavka, na katerega se navezujemo, razen tistega, ki je v navezovalnem stavku osebek (če le-ta ni stavčno .(vpdarjen

.Avtor povdarja, da je pri sklicevanju na vire dosleden in da on ne skriva ničesar#

.Raba zaimenskih in mormemskih naveznikov je lahko (namerno) dvoumna

PRIMER: Tragedija v Zagrebu: Tvo Pukanić naj bi v sredo Stipetu Mesiću dejal, da ga želijo ubiti.

? → KDO JE UBIT

Če je besedilna vez prekinjena z nosilcem istih slovničnih lastnosti kot nanašalnica prejšnje < besedilne vezi, se mora po prekinitvi koherenca ponovno vzpostaviti s **ponovitvijo** nanašalnice .prejšnje vezi oz. z obširnejšim **preoblikovanjem** tega dela sporočila

STILISTIKA KONČNIC

Stil je eno od načel zgodbe besedila; stil je tipičen izbor jezikovnih sredstev = BESEDILNA (STILISTIKA (Korošec

?JEZIKOVNOSISTEMSKA STILISTIKA

Določena oblikovna kategorija, naglasna varianta ali skladenjski pojav imajo stilno zaznamovanot (v odnosu do drugega že sami po sebi, se pravi, ne glede na sobesedilo. (Korošec

PREDAVANJE (6. 12.): FRAZEMI

frazem je poimenovalna enota , sestavljena vsaj iz dveh besed. Je leksem -
imajo ekspresivno vrednost za razliko od terminov -

imajo stalno obliko in stilni pomen -

ob vključevanju v besedilo se slovarske oblike frazema prilagajajo v obliki (velja za tiste, ki -
(imajo pregibnost

druga možnost spreminjanja so variante (npr. držati roke v žepu, držati roke križem; položiti -
(besedo na jezik ali v usta

:PO OBLIKI SO FRAZEMI

a) stavčnočlenski (reklo) → jih je ogromno

b) stavčni (rečenice) → same po sebi poved, pogovorni reki

IDIOMI so tisti frazemi, katerih pome ni transparenten, ni prepoznan iz pomena posameznih (sestavlin (na vrat na nos

?V KATERIH BESEDILIH JE FRAZEMOV MALO

- vsa informativna novinarska besedila
- (veliko jih je v športu (npr. v Ekipi

FRAZEMSKA NAPAKA = preprižati dve sestavinski enoti, dveh različnih frazemov (npr. »daljši (konec pogače«, potegniti daljši konec, odrezati kos pogače

NASLOV

:IZHODIŠČE

- slovar kot zbir poimenovalnih enot jezika
- slovnica kot zbir pravil za oblikovanje miselnih in slovničnih pravilnih povedi
- ločnice ni mogoče jasno in dokončno potegniti
- leksika je kompleksna skladenjsko – pomenski pojav

:BESEDNA POVEZOVALNOST

- distribucija besed v besedilu
- ugotavljanje predvidljivosti pogostejšega pojavljanja nekaterih besed k nekaterim drugim besedam → večbesedna leksikalna nota kot predvidljiv in sistematično pogojen pojav postala prednost raziskovanja

:PRIMERI

- samostalnik + samostalnik: pivovarna Laško, konec tedna, rok prijave, podpis pogodbe, prenos podatkov
- pridevnik + samostalnik: osnovna šola, delovno mesto, kaznivo dejanje, nazdorni svet
- prislov + prislov: vse bolj, vse prej, kar nekaj, kar precej, kar naprej, kar tako, čedalje bolj

KORPUSNO JEZIKOSLOVJE

- besedne _____ : avtomacki, na korpusu temelječi povzetki slovničnega in _____ vedenja neke besede
- šele v mesedilu je mogoče v medsebojni odvisnosti leksikalnih enot opazovati tako _____ skladenjska razmerja kot pomenske lastnosti
- kolokacija = zveza dveh ali več besed, ki se pojavljajo v predvidenih slovničnih vzorcih, _____ sopojavljanje v njih pa je pričakovano in ne naključno

:DVA TIPA BESDNIH ZVEZ

- (a) tipične proste besedne zveze (kolokacije
- b) ustaljene in leksikalizirane zveze
- c) vmes so tudi siva polja

PREDAVANJE (13. 12.): BESEDOTVORJE V BESEDILU

:TEMELJNI POJMI .1

:Tvorjenka je sestavljena iz

- (a) besedilotvorne podstave (Bpo**
- (b) obrazilo (O**

Ljubljana – čan, luč-ka

:BPo je eno- ali večdelna

- a) ENODELNA: pis-ec, brez-pot-je, luč-ka, o-krasiti
B) VEČDELNA: knjig-o-vod-stvo, evr-o-bankovec, slovensk-o-nemški

:O je eno- ali večdelno

- a) ENODELNA: pis-ec, luč-ka, o-krasiti
b) VEČDELNA: brez-pot-je, knjig-o-vod-stvo, rdeč-e-bel-o-moder

:Glede na sestavljenost obrazila se imenujejo

- a) priponsko obrazilo: pis-ec, luč-ka
b) predponsko obrazilo
c) medponsko obrazilo: evr-o-bankovec

Če obrazilo sestavljata predpona in pripona, se obrazilo imenuje predpripsonsko obrazilo

Če obrazilo sestavljata medpona in pripona, se obrazilo imenuje medpripsonsko obrazilo.
(knjig-o-vod-stvo)

Tvorjenka je pretvorba nestavčne podredne besedne zveze (z eno izjemo, ki je priredna) →
.skladenjska podstava

Ljubljančan < tisti, ki je iz Ljubljane
lučka < majhna luč
okrasiti < krasiti okrog/do konca

:(BESEDOTVORNE VRSTE (ločimo jih v 4 skupine, ki pa nimajo imena

(a

a₁ : navadno izpeljevanje > In

delati načrt > načrtovati

tisti, ki riše > risar

ta, ki teče > tekač

a₂ : tvorjenje iz predložne zveze > Tpz

tam, kjer je pod streho > podstrešje

dati roke od (X) > odročiti

tak, ki je brez veze > brezvezen

a₃ : medponsko-priponsko zlaganje > Zm-p

tisti, ki piše roman > romanopisec

tak, ki je povezan s srednjim vekom > srednjeveški

(b

medponskoobrazilno zlaganje > Zom

zdravnik za zobe > zobozdravnik

cesta za avte > avtocesta

spoštovanje iz strahu > strahospoštovanje

(c
c₁ : modifikacijske izpeljave > Im

majhna hiša > hišica
več grmov > grmovje
ljubko stopati > stopicati
večkrat poskočiti > preskakovati

c₂ : sestavljanje > Se
višji škof > nadškof
predhodna skupina > predskupina
spodaj pisati > podpisati
skočiti čez (kaj) > preskočiti

(č
(priredno zlaganje > Zprir (edini, ki imam priredno razmerje, ostali imajo podredno razmerje
slovensko in nemški > slovensko-nemški
frizerski in brivski > frizersko-brivski

STOPNJE TVORJENOSTI (lastnost tvorjenke, ki izhaja iz dejstva, da v besedotvorni proces vstopi
:(večkrat
:Dopolnite
tisti, ki piše > pisar > pisarna > pisarniški
(gledati (kaj) v celoti > ogledati > ogledovati > ogledovan (ogledanost
(tak, ki dela ladje > ladijski (ladjedelni

?NORMATIVNOST Zom
:(Npr. (navedeno citatno
klima naprava, kino spored, kava bar, sendvič stena, punkrok, bas kitara, pop kultura, punk koncert,
evroobmočje, evro kovanec, evro bankovec, jazz klub
zobozdravnik <-- zdravnik za zobe → o nastane iz za in e
avtodel ← del za avto
golfklub (ni obrazila) ← klub za golf

:NEJEZIKOVNOSISTEMSKI BESEDOTVORNI POSTOPKI
sklopi: hodi-mož, dva-jurjevo-plus-eden, seveda, vseeno, dopoldne, izmed, tamkaj, kajpada,
enaindajse, vsepovsod, malokdo, resda, izpred, semtertja, bogpomagaj, pridanič
:kratice
(prekrivalke (enaki del besed se prekrije) : opoldnevnik, genenjava, šriterner (internet šprinter

BESEDOTVORJE KOT VIR NOVIH POIMENOVANJ .2
Slovenski jezikovni sistem pozna sedem postopkov tvorjenja besed (največ besed dobimo z
. (navadnim izpeljevanjem

- :Nove besede (nasploh, ne le tvorjenje) so dveh vrst
a) **imajo poimenovalno vlogo** → zapolnjujejo poimenovalno praznino (imam koncept, nimamo pa
(poimenovanja → naredim novo besedo
b) **imajo stilno vlogo** → drugače in drugotno poimenujejo nekaj, kar je že poimenovano
(očetovanje je zahtevno

Spo

Tvorjenke iz polcitatnih besed in zaznamovanih prevzetih besed: insidersko, bodyguardica,
... downloadanje, skejtanje

:Tvorjenje iz zaznamovanih besed
vulgarno: jebiveter, zajebancija
nižje pogovorno: žajfast
ekspresivno pozer
... slabšalno: kracanje, čvekavstvo

Tvornjeke iz novih tvorjenk: grafiranje, dikterovanje, kitarjevanje (gre za aktualizme, sicer to ni
(beseda, ki bi jo sprejeli v splošno rabo

O + Bpo

Tvorjenke z zaznamovano kombinacijo Bpo in O: mečkator, komunistica

... Tvorjenke s sistemsko novim obrazilom: seksulija, tehnikalija, flešijada, sekvencarijada

PREDAVANJE (20. 12.): OBLIKOSLOVJE V BESEDILU

TEMELJNI POJMI .1

.Oblikoslovje je del slovnice, ki besedam določa vrste, oblikovne in funkcijske značilnosti

Besede se na podlagi vloge, ki jo opravljajo v stavku, uvrščajo v **besedne vrste** (prislovna,
... glagolska beseda, stavčnočlenske, členek, medmet, nestavčnočlenske

MORFEMATIKA .2

Morfem je najmanjši del besede, ki ima svoj pomen (šole → morfema sta: šol-e – osnova nosi
(predmetni pomen, končnica pa daje neko informacijo – spol, sklon, oseba, število

Besedne vrste se delijo na pregibne in nepregibne
Ponovite temeljno znanje o besednih vrstah in sklanjatvenih vzorcih (4 ženske sklanjatve, 4 moške)
.(sklanjatve, 3 srednje sklanjatve

Samostalniške in pridevniške besede se **sklanjajo** (zanimiva knjiga – zanimive knjige) in!!!
pregibajo po **številu** (zanimiva knjiga – zanimive knjige); pridevniške besede se prebigljejo po
spolu (zanimiv – zanimiva – zanimivo), tiste, ki označujejo lastnost, pa se tudi **stopnjujejo**
.(zanimiv, bolj zanimiv – najbolj zanimiv

Glagolske osebne oblike se **spregajo** (grem – greš – gre) in pregivajo v **številu** (grem – greva –
gremo), **času** (grem – sem šel- bom šel), **naklonu in glagolski način** (grem – se gre), sestavljene pa
.se pregibajo v **spolu** (šel je – šla je – slo je). Opisni deležnik se pregiba v **spolu in številu**

.prislov, ki označuje lastnost, se stopnjuje

: Meorfeme poznamo v

- a) **besedotvorju**: priponsko obrazilo, sredposnko obrazilo, medponsko obrazilo; predpona, pripona,
medpona; besedotvorna podstava
b) **oblikoslovju**: osnova in končnica